

Jože Dular | Urbiha ženi sina

Odlomek iz romana »Krka umira«

Tomaž in Lenčka sedita ob vodi. V poznem poletnem popoldnevu je zamrla topla nedelja. Kričanje kopajočih se otrok je potihnilo, čebele so se utrudile nad cvetočo ajdo in kdaj že je odropotal zapravlživček s starim Urbiho v Žužemberk! Tomaž bi se moral dopoldne odpeljati z očetom, pa se mu je umaknil. Niti k južini ga ni bilo in sta se že sredi popoldneva dobila z Lenčko v tistem svetlem brezovem gozdiču nad Krko.

Zdaj sedita tik ob reki in sonce je komaj slab komolec odmaknjeno od Pešivice. V majhnem otišu pred njima miruje topla voda in rjavozeleni listi povodne rese, pripeti na dolga, rjava stebila, negibno počivajo na njej. Vmes počasi plavajo drobne zelenke in le kdaj pa kdaj frcne kakšna nad gladino in jo za hip vznemiri.

Trava na bregu je pokošena; kosec je pustil le dolgo šumeče trstje, ki raste iz zamočvirjenega dna, šop kolmežev in pa nizko grmičje, čez katerega se nerodno spenja bodičasti kopinjek. Veter prav rahlo vleče, komaj toliko, da se počasi premika listje gabrov, katerih skrivenčena debla so v zadnjem soncu prijetno topla kot dragoceno bitje.

Tomaž in Lenčka pa sedita ob vodi in sta srečna. Srečna v sto in tisoč besedah, ki so v teh urah padle med njiju, srečna v opoju priseg in obljub; srečna v besedah, ki jih je on izgovarjal pridušeno in z vročo strastjo, ko se je s pogledom vsrkaval v njene zenice, v katerih se je potem utrinjal lesket vdanosti in tihe ljubezni. V njenih očeh ni bilo več tiste groze, ki jo je objela takrat, ko je začutila pod svojim srcem živo bitje, ko se je razodela Tomažu in jo je ta s trdo besedo pahnil v vrtinec grenkob, trepetov in bojazni. Ne, danes je bil drugačen; glas mu je drhtel kot ločje, bil je iskren, topel in prepričljiv, da jo je vso prevzelo in opilo ter se je zato ob njegovi strani začutila močno in srečno. Bil pa je tak zavoljo resnične ljubezni, ki jo je čutil do Lenčke; ljubezni, ki je včasih le prodrla skozi trdo skorjo prirojene in privzete robotosti, in je bila prav zato v teh redkih izbruhih še bolj ognjena in viharna ter uporna do vseh, ki so jo hoteli pogasiti. Uporna, posebno do očeta! Le čemu mu zmerom vsiljuje Rebernikovo, ko pa ve, da je ne mara. Ljubezen se pač ne da primorati, ljubezen se pojavi sama od sebe. Tiho in nevidno se razpreda po človeku, da se ta niti ne zave, ker je ne čuti. Toda nekega dne s sladko grozo spozna, da je ves omrežen, da je ujet v neke drage oči, usta, obraz in v vse telo, od koder se ne more več iztrgati. In ujet je v nasmeh, v pesem besed in stopinje korakov, v kretnje rok in pramene las; ujet je, pa ne skuša več pobegniti, kajti te nove vezi so prijetne in opajajoče. Da, to je ljubezen: čim tesnejše so vezi, tem više leta človek, tem širše se razmahne. Ves svet je njegov, vse nebo, vsa zemlja; vse ga razvaja in omamlja, vse gleda v novi luči in novih podobah, pa vse to le zato, ker je ujet v tiste sladke, nevidne mreže...

Da, to čuti Tomaž in isto čuti tudi Lenčka. Oba čutita, da ju nekaj družiti za vse življenje in da ne smeta pustiti, da bi drugi te vezi pre-

trgali. Kajti nju ne veže samo neka nevidna ljubezen, temveč njuna prava resnična kri, ki je že sedaj združena zaživela v otroku pod Lenčkinim srcem. Zato pa je tudi tukaj samo ena pot: da Tomaž Lenčko povede pred oltar in od tam na svoj dom.

Toda naj bo ta pot še tako jasna in ravna, je le ni mogoče prehoditi, če je na njej toliko ovir, kot jih je bilo tu. Če sta Tomaž in Lenčka v mislih odstranila eno, se je pred njima prikazala nova, če ne celo kar dve ali tri hkrati. Tukaj sta bila vsaj za enkrat onadva popolnoma brez moči. Lahko bi se poročila, lahko izginila iz vasi; to pa bi bilo tudi vse. Toda tega nista nameravala, vsaj Tomaž ne. Zato je treba samo čakati. Čakati, da se stari Urbiha unese, da spozna, da je vsaka beseda o Rebernikovi odveč; čakati, da sprevidi, da se je Tomaž že odločil za Lenčko in da tudi sam ne more nič drugače, kot da privoli v to odločitev. In to se bo po Tomaževem mnenju zgodilo kmalu, morda še ta teden. In če ne ta teden, pa prav gotovo v enem mescu. Do tedaj pa ga ni vredno vznemirjati. Treba je samo čakati, dokler se ne bodo Lenčki sama od sebe odprla vrata Urbihove hiše.

Da, vrata se bodo odprla! In še prav na široko, kot se spodobi za bodočo gospodinjo! Če pa bi le vse tako nanese, da še vso to jesen in zimo ne bi smela prestopiti njihovega praga, potem bo v zgodnji pomladi, ko bo prišel na svet njun otrok, tega nebogljenčka Tomaž sam odnesel na svoj dom. In ko bo že tam otrok, bo morala za njim priti še mati. Kako pa naj sicer tak sirotek živi brez matere? To bo zadnja rešitev, če bi vse druge odpovedale. Toda ne bodo! Te zadnje rešitve niti treba ne bo, ker bo Lenčka že o svetem Martinu gospodinjala pri njih.

Tomaž govori vse to prepričevalno in Lenčka zavzeto posluša njegov pojoči slap besedi. Vse je naenkrat tako preprosto, vse bo izgledil njun otrok, ki ga pričakujeta. Potem bo vse drugače. Kako bo, Lenčka sicer ne ve, toda kljub temu čuti, da jo je že zdaj vso prevzelo, opilo in preplavilo tisto neznano čustvo, ko bo z otrokom na rokah stopala po Urbihovi hiši. Ne toliko zavoljo tega, ker bo prišla k njihovem ognjišču, kolikor zato, da bo imela ob sebi Tomaža, da bo postala njegova prava žena in da bo njun otrok nosil njegovo ime. Ob tej misli je vsa srečna zastrmela v Tomaža, ga prijela za roko in zašepetala:

»Potem se bova vzela, kajne?«

»Seveda se bova, norica moja!«

»Pa se ne bi mogla že prej?« je tipajoče napeljevala. »Glej, nerodno mi je, ko ljudje vedo, kako je z menoj.«

»In kaj je, če vedo? To je najina stvar!« je skrhanu vzkriknil Tomaž, da je v njenih očeh na mah ugasnil tisti srečni ogenj in jo je boleče stisnilo okoli srca. Le čemu Tomaž noče ničesar slišati o poroki? Saj sta vendar lahko kljub temu mož in žena, čeprav ne živita pod isto streho. Tega ni mogla razumeti, zato je zdaj začutila v srcu neko tesnobo, da je pričela drhteti in so se ji oči nenadno ovlažile s solzami.

»Še cmeri se mi zdaj!«

»Ko mi pa nikoli ne odgovoriš,« je Lenčka stiskala ustnice in zadrževala jok.

»Kaj naj ti pa rečem, ko sem ti že stokrat povedal. Vzela se bova, toda danes še ne in jutri tudi ne! Ko boš pod našo streho, takrat pa! Svatba bo v naši hiši in nikjer drugje! — Sicer pa še župnika nimamo, odkar nam je spomladi stari umrl. Kaj naju bo mežnar poročil?«

»Topliški župnik bi naju lahko.«

»Našega bova počakala!«

»Saj je vseeno. Vsak naju lahko zveže.«

»Jaz hočem domačega! Vse naše so poročali domači duhovni, pa bodo tudi naju!«

Lenčka ni doumela njegove trmoglavosti, kajti močno je dvomila, da bi mu res bilo toliko do domačega župnika. Prav gotovo to ni bil glavni vzrok. Tomaž si pač nekaj vtepe v glavo in od tistega ne odneha. Vedela je, da je tu vsaka beseda odveč, pa mu je kljub temu rekla:

»Pravijo, da bo naš že drugi mesec prišel.«

»No, vidiš, ko bo prišel, se bova pa do kraja pomenila o tej stvari,« ji je naglo odvrnil. »Zdaj res ni sile, da bi še naprej premlevala to stvar. Poročila se bova v Vavtovcu, kot sem rekel. Vso skrb pa kar meni prepusti. Boš videla, da bo vse prav.«

Tomaž je prenehal z besedo, Lenčka pa je neprestano strmela v ločje, ki se je zibalo v večernem hladu. Sonca že davno ni bilo več, pa se ji je zdelo, da so zadnje Tomaževe besede zanesle tudi v njeno dušo hlad, ki se zdaj razširja po vsem telesu in jo prevzema prav vso, do zadnjega vlakenca in do zadnje kapljice krvi. Vse, kar sta si popoldne zgradila z lepimi besedami, je bilo sedaj podrto, in Tomaževa prejšnja iskrenost se ji je zdela priučena in tuja. Čemu vse tiste prisege, čemu vse obljube, ko pa se na drugi strani tako brani vzeti jo za svojo ženo. Ali je res pri njej iskal samo njeno telo, ali je res stregel samo svoji sli in se ji zdaj izmika in beži pred njo kakor dan pred nočjo? Ko je pomislila na to, jo je zajela tesnoba; zdelo se ji je, da bo omagala in se zgrudila pod nevidno težo, ki je od vseh strani pritiskala nanjo. Zato je skoraj obupno proseče zaklicala v nastopajoči mrak:

»Tomaž!«

Toľiko bolećih slutenj in trpkih pričakovanj je bilo v tem klicu, da se je fant zdrnil, se obrnil in jo prijel za roke ter kot v odmev dahnil:

»Lenčka!«

»Me ne boš zapustil, Tomaž?«

»Tebe, takšno kot si?... Norček!«

Potegnil jo je k sebi in se vpil v njene tople ustnice. Spet so zagorele njene oči, zagorele skrivnostno in trpkoveselo ter zraven vabile, opajale, prosile...

Čez nju je zletela iz bičja trstnica, cvrkućnila in kot majhna rjava kepa obsedela na zibajoćem se trstju. Većerni veter je potegnil z vzhoda. Mogoćni latasti cvetovi na visokih, votlih steblih so zašumeli in vodna gladina v otišu se je rahlo vznemirila.

Ko sta Tomaž in Lenčka stopala ob Krki domov, je modro nebo že skoraj potemnelo. Na vzhodu se je izza razcefrane hoste dvignila polna rdeća luna, ki se je počasi odmikala od temnosive črte nazobćanih smrek

in lezla v cunje oblakov, ki so se od nekod razpotegnili tik nad obzorjem. Nebo in reka sta se zlila v enotno barvo, le na zahodni strani se je na bežeči gladini pod jezom še rahlo odbijal zamolkel blesk večernega neba.

Pod visokim jagnedom sta obstala.

»Tomaž, ali boš moj za zmerom, za večno? ... In Rebernikove, praviš, da ne boš pogledal? ...«

Ni ji odgovoril, samo njen drhteči glas je zadušil s poljubi.

Šla sta in luna je svetila nanju. V pokošeni travi so žagali črički in včasih je zabrenčal komar. Njuna govornica in koraki so preplašili povodno kokoš, ki je prhnila izpod vrbja, preletela Krko in na nasprotni strani težko padla v ločje. Doli na Jančarjevem jezcu pa je voda šumeče štrkala skozi raztrgano vrzelo.

Stari Urbiha se je pozno ponoči nasekan pripeljal iz Žužemberka. Moral je noro poditi konja, kajti žival je bila vsa premočena, kakor bi jo potegnil iz vode.

Barba, Cilka in dekla so se potulile v kuhinji kot pred nevihto. In bilo jo je tudi zares pričakovati. Dopoldne se je namreč hotel Urbiha s Tomažem odpeljati na ogledi k Rebernikovim, pa mu je fant kar na lepem izginil. Tako je moral odriniti sam, če je hotel vsaj na pol držati svojo besedo, ki jo je o kresu dal Reberniku.

Ddpeljal se je sam in to je bila v nekem pogledu celo sreča. Za njegovega smrkavca namreč — kot si je nazaj grede zatrjeval celo pot — sicer bi ga zadavil in pobil vpricho Rebernikovih kakor mačka. Saj bi ga tudi lahko! Taka sramota!

Vstopi, jih pozdravi, oni pa mu dajo roko popolnoma hladno. Obrazi čemerni in radovedni. Peljejo ga v sobo, kjer sede za mizo. Kajpak, Tomaža ni, ga izgovarja, ker je bolan in ga kuha vročina. Sam ne ve, kako da ga je prijelo v tem času. Sicer pa je zmerom zdrav kot dren in kar nori od veselja, če mu kdo omeni Marto. Seveda, kdo bi pa ne norel za takim dekletom! — Onim pa se daljšajo obrazi, drug drugega pogledujejo, ta ali oni zgane z rameni, dokler nenadno ne udari iz Rebernika:

»Nori, pošteno nori vaš fant! Že vemo, kako, brez vaše hvale!«

Urbihi butne kri v glavo.

»Kdo pravi, kdo? ... Kaj veste? ...«

»To, da nori! ...«

»No, seveda, mlad človek ...«

»Mlad človek, mlad, pa divjá kot žrebec! — Se bo že unesel! Če ne prej, na spomlad, ob zibki ...«

Urbiha izbuhne oči in otrpne kot žaba na suhem. Torej tudi tukaj že vedo? Nenadoma mu postane na klopi vroče. Zdi se mu, da sedi na ježu, grlo mu je suho in toliko, da še pretrgano izdavi:

»Zaletlost, mladostna zaletlost ... prevročna kri, kajpak! ... Ali to se lahko popravi ...«

»Seveda, da vzame tisto, s katero se je spečal! — Zato pa nikar ne kvasite neumnosti, kot ste jih prejle! Vam za naprej prepovem, da bi še

jemali mojo Marto v besedo! V zvezi z vašim fantom ne! Med njima je končano, če je bilo sploh kaj začeto!»

»Končano?... Zdaj, ko sem za vašo pripravil štacuno? Kaj ste ob pamet?«

»Štacuno pripravil, seveda štacuno!« je pikro zinil Rebernik. »Da bo njegove pankrte prodajala ali kaj?«

»Zakaj? Čemu neki?...« ga Urbiha ni razumel. »Če bo res kaj zajokalo, se Tomaž lahko odkupi. Poroke deklina še zahtevala ne bo! Nekaj ji da za rejo otroka, pa bo mir! Kaj mislite, da nimamo toliko, da bi ji plačali tistega črva?«

Urbiha je to povedal navadno, preprosto in prav nič razburjeno. Kot da bi šlo tukaj za kakšno kravjo kupčijo. Malo pomešetariš, pregledaš, dvigaš ceno, popustiš, treščiš v roke in — plačaš. Potlej je konec in prav za tega in za onega. Frnatkovi se bodo pač malo rebrili, toda on bo že poskrbel za nekak odkup in, ko bodo ti prejeli denar, bo z njimi opravljeno. Tomaž bo imel proste roke, prišla bo Rebernikova, potlej pa kar pred oltar! To je v resnici preprosto, da bolj skoraj ne more biti. In zato se mu zdi zares čudno, čemu se je Rebernik tako razhudil.

Ta je živčno stresal z glavo, oni drugi pa so molčali, zato je moral spet začeti Urbiha, če je hotel pretrgati mučno tišino.

»No, plačali ji bomo, pravim, tisti candri namreč! Če pa še ne bo pomagalo, jo bom pa že tako zavrtil, da bo morala iz Vavtovca. Potlej pa menda tudi za vašo ne bo zapreke, da ne bi mogla k nam?«

»Kaj ste nori, Urbiha? Nas imate res vse za neumne?!« je nenadno zavrelo iz Rebernika. »Po vsem tem, kar se je zgodilo, naj bi vam še dajal hčer?«

»Kaj zgodilo... kaj?... Otrok, ha!... Otrok... no, to je toliko kot nič...«

Urbiha je zmezglal te besede; hotel je povedati sicer nekaj pametnega, pa se mu ni posrečilo.

»Za vas mogoče res ni nič, toda za nas, ki nekaj damo na poštenje in čast, je to dosti! Za nas je to vse! — Zato vam povem poslednjikrat, da naša Marta ne bo prestopila vašega praga!«

»Je to zadnja beseda?«

»Zadnja!«

Trdo je odsekal Rebernik, da je Urbiha onemel. Sicer pa, ali je sploh še vredno kaj prigovarjati? Ne. Zato je samo stisnil zobe in bruhal z razklanim glasom, ki je bil celo njemu popolnoma tuj:

»Dobro! Če je vam prav...«

»Nam je, hvala Bogu!«

»Meni... pa tudi!«

Z obupno kretnjo je odrinil od sebe polni kozarec, da se je ta na nagubanem prtu prevrnil in se je rdeča pijača razlila po mizi. Rebernikova je priskočila in mu hotela naliti.

»Pustite, ne bom!... Grem!«

Dvignil se je izza mize, pa se mu je zdelo, da se bo kar na lepem sedel nazaj. V glavi mu je hrumelo, okoli vratu ga je tiščalo in bilo mu je vroče, kot bi ga potopili v krop. — Trgovina, prodajalna miza, predali,

nove police... Mlada gospodinja, vajena štacune in bogata povrh!... In vse je bilo že napeljano, vse sklenjeno, zdaj pa nenadoma... Prekleti smrkavec!

»Torej je končano?« je še zadnjič negotovo vprašal in se lovil za mizo. Mogoče pa le ni vse čisto res in ga je Rebernik le grobo potegnil. Toda ta se je zdaj že popolnoma umiril na drugem koncu mize, samo nekoliko je dvignil dlani, kot bi se hotel nekoga ubraniti, in rekel hladno:

»Končano!«

»Toda ne po naši krivdi,« je suho dodala Rebernikova.

Urbiha se je kot vinjen zazibal k vratom, pa čeprav ga je komaj srknil. Težko je, če si človek vse pripravi in zagotovi, pa se mu takole obrne popolnoma v drugo smer. To je obupno in dvakrat težko, če mu prej še v sanjah ne pride na misel, da se lahko to zgodi. In Urbihi ni prišlo na misel; zgodilo pa se je.

Rebernik je vstal izza mize.

»Tak srečno in brez zamere!«

»Srečno!« je z muko zinil tudi Urbiha in skomignil z rameni. Potlej je stopil v vežo in odšel na dvorišče, ne da bi se ozrl nazaj in dal komu roko.

»Konja!« je suho zaklical in pogledal pod hlevski napušč, kjer je stal njegov zapravlživček. Ker ni bilo hlapca pri roki, je Rebernik sam stopil v hlev in mu privedel Rjavca. Potisnil ga je pred voz in začel pripregati.

»Pustite, bom sam!«

»No, le!« je ta skoraj užaljen odstopil. Potem nista drug drugemu privoščila nobene besede, dokler se ni Urbiha spravil na sedež. Takrat je Rebernik le spregovoril:

»Torej, kot sem dejal, gospod Urbiha, brez zamere!«

»Hudič naj vzame to vašo zamero!« je ta revsknil nazaj in z bičem počil po konju.

Potem je po cesti podil žival kot brez uma. Na Fužinah se je ustavil v krčmi in naročil vina. Moral je! Če gre kaka stvar zelo dobro, jo je treba zaliti z vinom; če pa je tu popolna polomija, je treba storiti isto. Vino za veselje, vino za žalost in jezo, vino za vse!

K Urbihi so prisedli še neki znanci. Zato je namesto poliča poklical na mizo bokal. In potem še enega in še tretjega in četrtega, dokler se ni zgostila noč.

Drugi so mu zapregli konja in zapravlživček se je komaj skobalil. Prižgali so mu svetilko ob sedežu, mu potisnili v roke bič in vajeti — in potem je šlo skozi noč kakor vihar.

Na domače dvorišče je pridrvel, kot bi treščil z neba. Jozelj je takoj pričel sprevajati konja in ga drgniti ter brisati s slamo, da se ne bi prehladil. Urbiha pa je šel naravnost v kuhinjo, kjer so ženske potihnile in se prihulile v kote kakor mokre kokoši. Na noben način ni prijetno, če se človek ob takih priložnostih postavlja staremu ravno pred nos.

Toda nevihte, ki so jo ta večer pričakovale, kot po čudežu ni bilo. Samo črne kave je zadirčno zahteval in odšel v sobo. Niti po Tomažu ni povprašal. Toda Barba in Cilka sta že na prvi pogled videli, da v Žužemberku ni opravil dosti prida, sicer bi bil vse drugače zgovoren.

Ko mu je žena prinesla v sobo kavo, je stari že smrčal. Kar oblečen je padel čez posteljo kot snop.

Pobrala mu je klobuk, ki je ležal na tleh, in ga zbudila.

V dolgih požirkih je izpil kavo. Razpravil se pa ni in je takoj omahnil nazaj po postelji.

Spet je vstalo jutro. Lepo medmašno jutro. Veliki srpan je lezel proti koncu in po malem je bilo že čutiti nadih bližajoče se jeseni. Listje na češnjah je počasi odpadalo in so bile nekatere veje skoraj gole, krompirjevica je rjavela, sončnice so že povesile svoje velike cvetove in sadeži so dozorevali drug za drugim. Toda zavoljo suše so bili drobni in slabi.

Nastopajoča jesen se je videla na njivah, na poljih in v vinogradih, v zraku pa še ne. Samo v jutrih se je včasih čez Krko razpotegnila tenka megla, katero pa je takoj posrebralo prvo sonce, ki se je počasi dvignilo nad hiše, posušilo rahlo ovlažene ceste in pota, razgrelo zrak in vso dolino ter vinograde pod Srobotnikom zalilo s ščemečo, trepetajočo lučjo. Pasji dnevi so se povlekli daleč čez Veliko mašo, pa še ni bilo kazno, da jih bo kaj kmalu konec. Trava je bila vsa požgana, tako da na kaj prida otavo skoraj ni bilo treba računati. In jagode na grozdih se niso hotele debeliti.

Stari Urbiha je takoj, ko je vstal, stopil po cesti proti Jančarjevemu mlinu. Na domačem dvorišču se je sicer srečal s Tomažem, pa se je moral sam sebi čuditi, kaj ga je zadržalo, da ni planil proti njemu, pograbil kol, vile, lopato ali kar koli bi mu že prišlo pod roke, in ga premlatil, da bi se kar kresalo. To bi po njegovem mnenju fant tudi zaslužil. Pa ga je nekaj zadržalo. Razodelo se mu je, da mora ubrati druge strune, ker s samim tepežem ne bo opravil veliko. Tomaž ni Damijan in, če bi tudi bil, tukaj ne bi šlo. Prestar je, pretrmoglav in končno ima fant tudi svojo pamet. Lahko mu sicer kako drugače prestriže repetnice, lahko ga prikrajša pri dediščini, toda ... Komu pa naj potlej vse izroči? ... Cilki, da bo za zmerom s hiše izginilo njegovo ime? Se je mar zato gnal in peklil vse življenje? Ali pa mogoče Damijanu, ki še za zakon ni? ...

Urbiho je razjedalo in grizlo, ker je vedel, da bo fanta potreboval, posebno zdaj, če mu bodo res bajtarji pri račjem lovu skušali delati kakšne sitnosti. Čvekalo se je te dni res marsikaj in celo to, da je Bertuc Damijana popolnoma spravil na svojo stran in da zdaj ta rokomavh že ščuje ljudi proti lastnemu očetu. Mogoče to tudi ni res, toda Damijan je zmožen vsega, pa tudi pljuvanja v lastno skledo. Naj prime on, Urbiha, malo trše še Tomaža, pa ni reči dvakrat, da ne bi še ta osel poskušal kaj takega! Trmoglav je; trma in užaljenost pa storita marsikaj.

Urbiha je ob mlinu zavil nad vodo na leseni oder, ob katerega so bile oprte grabljice, ki so prestrezale dračje, kole, razbite deske, bruna in podobno šaro, da ni ta naredila kvari mlinskim kolesom. Stopil je po zunanem kamnitem oporniku, ki je bil ves preraščen z divjim bobom in mahom, na katerega je edino kolo, ki se je vrtelo, metalo goste snope debelih kapelj. Na koncu opornika je obstal. Voda, ki je razpenjena drvela po ozkem odprtem žlebu, ni preveč razburjala gladine ob izteku, tako da je lahko že na prvi pogled videl, da sulca ni pod kolesi. Zaradi nizke vode so

bili drugi štirje žlebovi zaprti in so se v njih ter pred njimi na gladkem kamenju počasi prepeljavale le temnozeleno podusti in mali, brkati valički.

Sulca torej pri mlinu ni bilo in ga bo treba poiskati doli v brzicah. Na kakih pet in dvajset do trideset funtov ga je cenil Urbiha. Tega je namenil za Rebernikove, zdaj pa ga bo dal vendarle dvigniti.

Ko je včeraj ponoči s konjem drvel domov, se je spomnil nanj. In morda sta bila ravno ta sulec in pa misel, ki ga je zajela takrat, vzrok, da ni doma zarobantil, kot je sprva nameraval. Ne, zdaj, ko mu je spodletelo pri Rebernikovih, nikakor ne sme izgubiti poguma. Le druge strune je treba napeti in malo drugače brenkniti, pa bo šlo!

Seveda, sulca bo dal dvigniti. Mogoče že jutri ali po jutrišnjem. Potlej bo povabil učitelja Žužka in obe njegovi hčeri. Povabil ju bo, kajpak! — Amalija je sicer nekaj let starejša od Tomaža, toda to na stvari sami ne spremeni nič ali pa vsaj ne veliko. In Rotija! To ti je šele cvet! Le kje je imel oči, da se ju prej ni domislil? Vozi se in išče po Žužemberku, pa ima nevesto za svojega sina doma, pred nosom tako rekoč. Samo z roko seže, pa jo lahko presadi iz tiste njihove hišice pod orehom na Urbihovino. In ve, da niti Amalija niti Rotija še v mislih ne bosta upali odkloniti takega ženina, kot je njegov sin. Kaj zato, če se je malo poigral s Frnatkovo. Plačal ji bo in — vse bo v redu! Žužkovi to razumejo.

Sicer pa si mora vendarle odkrito priznati, da mu je nekoliko žal za Rebernikovo. Deklina je, da ji ni para in štacunska je povrh! Ve, kako se je treba vrteti za prodajalno mizo; ve, kako se je treba dobrikati kupcem; zna jim postreči, jih prepričati, da je blago najboljšo, skratka: Rebernikova Marta bi bila za njihovo hišo trgovka in pol! Videl jo je pri delu in na svoje oči se je prepričal o njenih zmožnostih. Toda če si je njen oče vtepel v betico, da je tisti pankrt, ki ga še nikjer ni, taka nepremostljiva ovira — potlej vrag z njimi! Po kolenih se pa tudi ne bo plazil pred nikomer!

Urbiha je stopil nazaj po kamnitem oporniku in obstal na odru. Voda nad kolesi je upadla skoraj za poldrugi komolec in razjedene deske jezu, vse zgrbančene in pokrite s posušenimi algami, so se že grele v soncu. Drobni pisančki so plavali tik ob jezu, brbotali s svojimi rdečimi gobčki po nežnem zelenju, udarjali s plavutmi, se dvigali in obračali, da se jim je včasih ob straneh zasvetil zlatobleščeč pas in se je nekaterikrat pokazal celo rumenkastordeč trebuh. Po suhem mokričniku so letali brenclji in enodnevnice so se negibno lepile na lesene grabljice.

Urbiha se je s komolci oprl na ograjo, pogledal gladino, po kateri so se komaj vidno premikale drobne rjave pene, se ozrl po Srobotniku in brezoblačnem nebu nad njim, potlej pa se je takoj spet predal mislim.

Torej Žužkovi dve! Amalija ali Rotija! Za eno ali za drugo se bo moral ogreti Tomaž. Nista sicer iz trgovske hiše, toda njun oče ju je naučil branja in računanja, da se bo vsaka izmed njiju brez težave uveljavila v štacuni. In pametni sta, ubogljivi, nista razsipni, imata smisel za snago in red; skratka: prava podoba njune rajne matere. Kajpak, ena od teh dveh bo zagospodinjala pri njih! In treba jo bo pripeljati čimprej, kajti prodajalna miza in prazne police čakajo! Zato bo mogoče še danes stopil k Žužku pogledat, če je že narisal napisno tablo za njegovo štacuno. In če

je še ni, ga bo prijazno potrepljal po hrbtu in mu rekel: »Gospod Žužek, pardon, dragi Lovro, sem hotel reči, zdaj pa le pohiti in naredi čim lepše, da ne bo treba biti tvoje hčere sram.« Žužek bo ostrmel in zajecjal: »Kaj... moje hčere... kako ste rekli, gospod Urbiha?...« — »Nič gospod Urbiha, Florijan sem zate, v svaštvu si bova!« ga bo treščil po rami. Kar vidi ga, kako bo učitelj zazijal kot pečen kostanj, ker mu ne bo šlo v glavo. »V svaštvu, v svaštvu!« mu bo povedal še enkrat, da bo ta razumel. »Hčer mi boš dal za mojega fanta! Amalijo ali pa Rotijo. Vseena figa! — Ne, vseena figa mu ne bo smel reči, sicer bo stari lahko še užaljen. No, pa tukaj bo odločil Tomaž. Kajpak, Tomaž bo imel pri tej izbiri zadnjo besedo. Nekaj svobode je pa tudi treba pustiti pri ljubezni, če je ravno priložnost za to.

Urbiha je zadovoljno stresnil z glavo in potegnil iz žepa cigarnico. Potlej si je prižgal viržinko in puhnil dim v zrak. Tako bo, kot je pravkar sklenil. Naj ima pa še revna Žužkova hči enkrat srečo v življenju! Saj Bog ve, če bi tudi Rebernikova imela toliko dote, kot si je sprva mislil, ko pa je stari tak skopuh! Kar na očeh se mu vidi, na vsem obrazu in tistih grabežljivih rokah, kako težko gre vsak krajcar od njega. Menda mu je bilo le zato, da bi hčer čimprej zastonj odrinil od hiše. He, golazen nemarna! Fej!

Pljunil je v vodo in skremžil obraz. Potlej se je počasi obrnil, se naslonil s hrbtom na ograjo in pogledal po brzicah, ki so se kakih tri sto metrov pod jezom prožile čez vodo. Desna stran je bila skoraj popolnoma suha; le tu in tam si je kak curek vode utrl pot med lehnjakovimi škribinami in visokimi, nekaj sežnjev dolgimi naplavinami peska, zemlje in dračja, na katerih so rasle spominčice, ostra trava in pritlikave vrbe. Na te naplavine, ki jih je voda zalila le ob velikih povodnjih, so navadno sedale čaplje, če so ravno letele tod mimo. Včasih se je spustil nanje tudi vrangor, sicer pa so tukaj prhali obvodni kosi, grmovščice, bičje trstnice, vodomci in druga drobna perjad, ki ji je bilo prijetno v senci jelš, jag-njedov, vrb in drugega grmovja.

Urbiha je z očmi prelezel z desnega brega, šel počasi mimo nizkega jezišča, ki sta ga še lani za ribe napravila Tomaž in hlapček, pa so ga račji tatovi že vsega razvalili in premetali, ko so stikali za žlahtniki. Tod čez je še tekla voda, ki je postajala zmerom hitrejša in tudi globlja, čim bolj se je Urbiha z očmi približeval levemu bregu. Na tako daljo sicer ni vsega dobro ločil, toda vedel je natanko, da se v tistih belih, grivastih vodnih progah, morda ravno tam, kjer je tisti stari maklen, skriva sulec. Tja bodo šli s čolnom in ostmi, morda že jutri ponoči, pa ga bodo nabolli in dvignili.

Urbiha se je pomaknil z odra prav pod mlinski kap in sedel na čok, ki ga je nekdo zavalil tjakaj. Doslej ga ni opazil niti Jančar niti njegov mlinar, sicer bi bil gotovo že kdo tukaj. On pa noče nobenega in bi rad vse razmislil mirno in v redu. Sicer mu je že vse jasno, toda zmerom se še najde kakšna malenkost, ki jo je bolje prej vzeti v misel in pretres, da ni potlej človek zavoljo nje preveč presenečen. Včasih je od majhne, skoraj neznatne besede odvisno precej ali pa celo vse.

Tako je Urbiha sedel in gruntal, dokler ga ni zmotil Lukovec, ki je povedal, da je tokrat že tretji pot prišel vprašat, če je že zmleta njegova pšenica. Kajpak, po svoje ima mlinar prav. Ali naj z rokami tolče žito, če se pa vrti samo en kamen? Dežja, dežja je treba!

Urbihi je nerodno, ker mu je Lukovec s svojim čenčanjem zmedel misli. Sicer pa je že vse dognal! — Dvignil se je s čoka. No, kaj je rekel Lukovec? Dežja, da je treba? Seveda ga je! Še vražje ga je potreba! Saj bo na njivah vse zgorelo. In Krka je topla, da se bodo še ribe skuhale v njej!

Oba stopata po prašni cesti in Urbihi se smeje kar samo od sebe. Vse je dognal. Le kaj bi bilo, če človek ne bi tako skrbel za ta dva svoja rokomavha, kot v resnici skrbi! Saj bi mu še hišo raznesla!

Toda Urbiha ima pamet in trdo roko, pa bo vsakega posadil tja, kamor spada. Zdaj je Tomaž na vrsti, potlej pa bo prišel Damijan. Naj ta nikar ne misli, da bo vse svoje življenje lahko počenjal kozlarije!

Urbiho je doma z zadnjim izvodom »Novic« čakalo pismo. Prijel ga je v roke. Pa mu ga menda ne pošilja spet šmarski organist? Kaj mu ni po Žužku že vrnil tistega denarja? Malo prenerodna je zanj ta pisava, če se prav spominja. Pogledal je na žig, toda ta je bil zamazan, da se je znamka komaj razpoznala izpod njega.

Nataknil si je naočnike in raztrgal ovitek. Potlej je razganil papir in bral:

Spoštovani Gospod Urbiha

vam sporočamo, da smo Možje iz Vavtovca sklenili dase vsa stvar karse tiče Rakou uredi taku, da bomo tud mi imeli pri vsej stvari kakšno Besedo. Krka je od nas useh po človeških in Božjih Postavah zatu negre da bi jo samo eden izrablal. Mi smo zatu dase naredi en Kompromis, tose pravi dagremo usak napol Pota. Vi boste glaven Zakupnik mi pa stranski. Zatu se bojo tud prispeuki za Račilov razdelili taku, datisti kiveč lovi več noter plača.

Mi mislimo daste z tem Predlogom kontent in da ste zatu dase nekje dobimo in pogovorimo, kuker se za poštene Može spodobi. Mi ne rabimo nobenih mešetarjev niti Žandarjev, mi lahko use to sami naredimo da bo za obedvei plati prou.

Če pa bise vi kej protivil, bomo seveida mi primorani, da bomo do svojih Pravic prišli nadrug način magari z Silo. Mi nismo nobeni trapci in Norci da bi se kar taku od enega človeka pustili vrtet. To vam dajemo naznanje in prosimo da nam sporočite kej in kdaj bise mogli dobit skupaj.

Z spoštovanjem

Možje iz Vavtovca

Urbiha je bral enkrat, bral dvakrat in zmerom bolj divji je postajal. Torej tako mislijo ti vrage! On, da bi šel na pol pota in jim na lepem prepustil račji lov? Pa še vrše naj jim da, še vse tri čolne, pa polnjače in košare, osti in mreže; vse, kar ima, pa še svojo pisano pravico povrh! Takole, ljubčki dragi: kar vzemite vse skupaj, kuhajte, pecite in jejte,

Urbiha bo pa v zrak gledal. — Seveda, dobro bi bilo za vas. Pa ne bo nič, bratci! Za enkrat ne! — Pa še celo s silo mu groze, ti bedaki, kot da ne bi vedeli, da je sila na njegovi strani! In pravica tudi! Kaj res mislijo, da bodo žandarji sami sebe s puškami po glavi?!

In kako neumno se podpišejo! Možje iz Vavtovca! Kot da Urbiha ne bi vedel, kdo se skriva za temi možmi. Frnatek in nihče drugi! — No, lepa je ta bajtarska svojat, ki se mu hoče zagristi v čreva. Najprej hči, tista candra, zdaj pa še njen stari! Pa bosta oba dobila po gobcu in nato še vsi drugi po vrsti, da se bodo vedeli zaletavati v poštenega človeka in v stvari, ki jih nič ne brigajo.

Pred hlevom je našel Tomaža.

»Na, beri!« mu je ves osat ponudil pismo.

Fant se mu je hotel umakniti, pa se mu ni več mogel. To srečanje mu namreč ni bilo prijetno, kajti kljub temu, da si je dopovedoval, da je storil edino prav, da včeraj ni šel z očetom v Žužemberk, danes pred njim le ni imel preveč lahke vesti. Zato je kar hlastnil po papirju, da bi se izognil njegovemu vprašanju.

Branje mu ni šlo preveč izpod rok, zlogoval je in se mučil s pisavo, tako da je moral pismo še enkrat prebrati, če je hotel za silo vedeti, kar je bilo v njem.

»Hm, kaj pa spet to?...« je nazadnje zazijal, ko je pisanje drugič pregrizel do konca.

»Kaj neki! Dali jim bomo! Krko, rake pa še ribe povrh! Saj vidiš, da zahtevajo!«

»Kdo?«

»Možje!... Menda imaš oči? Kaj nisi bral?«

Fant je spet pogledal v pismo, pa ga je precej odstavil.

»To vendar ne gre!« je jezno siknil.

»Bo moralo iti!«

»Saj smo mi izlicitirali lov!«

»Vprašali te bodo, če smo ga ali ne! Dal boš in konec! — Zdaj se lahko obrišeš za čolne, za vrše in za rake!... Za vse! Ha!«

»Kaj ste nori?«

»Če Frnatek tako misli in pravi, najbrž sem!«

»Kako?... Zakaj pa ravno on?«

Fantu je bilo neprijetno, da je oče nagloma privlekel v pogovor Lenčkinega očeta. V hipu se je pokesal, da je sploh zinil zadnje vprašanje, zato je brž rekel:

»Lova ne damo, niti račjega niti ribjega! Nobenega! — Če mislite vi popustiti, jaz ne bom!«

»Saj pravim, da te Frnatek ne bo poslušal,« je bil stari kar naprej piker.

»Kaj pa ima on iskati pri tej stvari?«

»Preklemano dosti! Če je pismo napisal, če vodi te ljudi, bo menda tudi nekaj besede imel? In jo tudi ima! Pa še precej!«

Tomažu je zaprlo sapo in na mah se mu je zazdelo, da se je pismo, ki ga je držal v roki, spremenilo v živo žerjavico, ki ga je zapekla v

prstih do kosti. In rad bi videl, da bi se to v resnici zgodilo, samo da se Lenčkin oče ne bi vtikal v to stvar. Kajti dekleta je dekleta, Krka je pa Krka; vsako ljubi in ceni po svoje in zato ne bo pustil zlepa niti ene niti druge.

»No, kaj?«...» ga je vprašal oče, ko je videl, da je fant ostal brez besede. »Saj ti pravim: čolne vzemi, pa vrše in mreže, vse skupaj, pa jih daj Fantku in onim rokomavhom! Še poklekneš lahko prednje ali pa vsaj pred tistega pesjana. Takole: glejte, vse sem vam prinesel, pa še voz vam bom posodil, da boste lahko rake razvažali, samo tisto vašo... vašo... candro mi dajte! — Fej!«

Stari je zagrčal in pljunil pred Tomaža. Ta se je zganil, v očeh mu je zagorelo in žila na čelu mu je nabreknila. Stisnil je pest, toda zamahnil ni, samo skozi zobe je obupno siknil:

»Molčite!«

»Ne bom, pa če bi se te tudi bal, zelenec smrdljivi!« je nenadno vzkipek Urbiha. »Si zdaj videl, kam si nas pripeljal?! — Stari je pričel ritati, ker misli, da ima s tisto deklino vse karte v rokah. Kajpak, v glavo si je vtepel, da bomo mi ostali prekrižanih rok! Kdo pa naj bi rovaril proti lastni žlahti? Tast proti snahi! Kje neki! Zato pa kar na pol pota, ljubi Urbiha! In ko boš enkrat na pol pota, nas bo več in te bomo potisnili nazaj na tretjino, potlej počasi na četrtno, petino... na desetino... Poznam jih, te hudiče, predobro jih poznam! Oni nad vodo in nad račine, jaz pa na breg in proč od vsega! — Kaj?! Kar prav bi bilo tako tistim pesjanom, Frnatku, Bertucu, Sirgi in vsej bandi, ki se vleče za njimi!... Urbiha bi pa seveda še naprej lahko plačeval najemnino kot glavni zakupnik! Tri sto hudičev, lepo, kajne?... Toda povem vam, tebi in njim, da si niste izbrali pravega osla, da bi na njem jahali! Na napačen naslov so poslali to pismo, na napačen, ti pravim! Urbiha je eden, pa ta ve, kje se ga drži glava!«

Stari je mahal z rokami in kričal, da mu Tomaž ni mogel vpasti v besedo, pa tudi poskušal ni tega. Saj ima oče po svojem vendar prav in tudi sam ne bi račjega lova dal kar tako iz rok. Toda čemu kriči tukaj na dvorišču, ko bi se lahko o vsem mirno pogovorili v hiši.

Urbiha pa je vpil naprej, da je Barba vsa preplašena prihitela iz kleti in da so se na pragih in vrtovih že pokazali ljudje, ki so napeto vlekli na ušesa vsako besedo. Tomaž jih je zagledal, zato je hitro skočil v hlev in skušal za sabo zapreti vrata. Ko ne bo imel oče nikogar pred sabo, bo tudi s kričanjem moral prenehati. Ta pa je planil za njim.

»Pismo daj sem! Bi ga rad uničil, da potlej ne bi imel nobene priče za njihovo svinjarijo?! Svinjarija je tako izsiljevanje in nič drugega! Pa jim bom že pomagal do njihove pravice! — Kakor hočejo! Če oni mene s kolom, jih jaz tudi ne bom z rokavicami!«

Iztrgal mu je pisanje in ga stlačil v žep.

»Zdaj pa lahko greš k Frnatku in mu poveš vse, od prve besede do zadnje! In tudi tisti deklini, da ne bo zijala, če bodo žandarji spet ropotali okrog njihove bajte! Kar ve naj, da Urbihi ne bo nobeden brkov vihal, najmanj pa tak pesjan, kot je Frnatek!«

Bil je razkačen kot osa; v tolsti obraz je ves pomodrel in majhne oči so mu srpele, kot bi hotele prebosti cel Vavtovec. Debele ustnice so se mu tresle in v silnem navalu jeze in besed mu je pošla sapa, tako da je nazadnje komaj še zahripano povedal:

»Zvečer pripravi čoln! Dvignili bomo tistega velikega! — V brzicah je ali pa pod jezom!«

»Sulca?...« se je jezno začudil fant. »Zakaj pa ravno nocoj, ko bo svetila luna? Ob mesečini ga ne bomo dobili.«

»Ne jezikaj, če te ne vprašam! Čoln pripravi in štiri, pet škopnikov! Pa Reparju povej!«

Urbiha se je obrnil, še enkrat pogledal, če ima pismo v žepu, in stopil čez dvorišče na cesto.

Fant je gledal za njim. Oče je zavil po rahlem klancu in stopil čez vrt proti velikemu orehu, pod katerim je čepela Žužkova hišica. Nizka, z rdečo opeko krita, majhna in prijazna. Na okencih roženkravt, nageljni in že odcevele vodenke. Na gredicah okrog hiše pa silijo čez nizko ograjo oranžne kapucinke in rumene kresnice, za katerimi dehte pehtran in melisa, meta in orehovec. In zadaj zore težki cvetovi domačega bezga. Da, Tomaž vidi: vsepovsod okrog majhne gredice, močna hrastova klop pred glavnimi vrati in nad njimi na zidu slikan napis. Tomažu se zdi, da bi lahko prebral prav od tu, izpred njihovega hleva. Napne oči in pol z njimi, pol po spominu prebere lepo svetopisemsko rečenico, ki jo je stari učitelj napisal nad vhod: »Gospod, ostani pri nas, ker se mrači.« — Tomaž se mimogrede nasmehne, kajti čudno neskladne so te besede z belim dnevom, v katerega siplje žgoče sonce cele koše svojih žarkov.

Stari Urbiha pa je obstal, še preden je prišel do oreha. Moral je nekaj premišljevati, kajti naredil je še nekoliko korakov naprej proti hišici, potlej pa je zamahnil z roko, se obrnil na levo in se med glogovim grmovjem in kapičevjem spustil naravnost proti vodi.

Po večerji so odšli na sulca. Hlapček je že popoldne izplal čoln pod jezom in zanesel vanj pet zajetnih, rženih škopnikov.

Lune še ni bilo in v trdi temi so se ustavili pod glavnim vaškim govejekom in vstopili. Urbiha in Tomaž z ostmi — prvi se je razkoračil na čolnovem rilcu, drugi pa je obstal v sredi — Jozelj je sedel na klop, hlapček pa počenil k škopnikom in prvega takoj razvezal. Zadaj se je široko posadil Repar.

»Dobro je! Odrini!« je ukazal Urbiha.

Repar se je oprl z veslom ob breg, toda čoln je zaradi teže nasedel na plitvino in se ni premaknil. Šele ko sta poprijela z ostmi še Urbiha in Tomaž, se je zazibal, obdrsnil ob kamenje in se nato sunkoma zapodil po temni gladini. Repar je veslal in ga obračal po globočji vodi, spredaj pa je napetih oči prežal z ostmi Florijan, da je o pravem času odrinil rilec od skale, čez katero je drvelo le nekaj prstov vode, in kamor bi se utegnil čoln nasukati. Previdno so obšli te skale, zdrsnili brez ovir nad gosto preprogo račje zeli in dristavcev, za katero se je v temi komaj zaznavno zablestel školjčnati pesek, ki pa je že po nekaj zamahih vesla

prešel v lehnjakove škrbine. Te pa so bile že na levi strani struge, kjer je bila voda že globlja in se je čez širok prag takoj prevalila v deroči, peneči se curek.

»Daj, prižgi!« je spet velel Urbiha, ki v gosti temi ni videl prav ničesar.

Jozelj je vprasanil ob hlače žveplenko in jo gorečo podtaknil pod šop slame, ki mu jo je podal hlapček. Oba sta imela na sebi narobe obrnjene suknjiče in prav tako tudi Repar, ki je poleg tega svoj suknjič in klobuk še zmočil, da mu žareče slamnate iskre ne bodo naredile na blagu škode.

Slama se je prasketajoč vnela. Dolg ognjen sij je padel čez gladino in iskre so završele pod nebo.

Takrat je pa že dvignil Urbiha osti in jih v sunku treščil med grmovje, da je zaškropilo naokrog in so drugi v čolnu komaj obdržali ravnotežje.

»Zadeli so!« je pritajeno kriknil Bine in zazijal.

»Tele, slamo daj!« Jozelj ga je sunil, mu iz rok izpulil šop in ga takoj zanetil ob starem, dogorevajočem.

Res, Urbiha je zadel! Novi šop slame je zagorel in tedaj se je dobro videlo, kako se je pod grmovjem na koncu osti divje otepala kakih osem funtov težka ščuka. Rumenkastozeleni boki so se poblistavali kakor trhlovina in z dolgim, ploščatim račjim gobcem je riba sekala okrog sebe kakor divja. Voda je štrkala naokoli in, ko so jo potegnili v čoln, jo je Repar komaj ukrotil z veslom.

Medtem je Tomaž snel iz vode mreno, ki se mu je kot motoglava pripodila naravnost pred osti, nato pa zaporedoma dve manjši ščuki in tri platice.

Pa tudi stari Urbiha ni miroval; pobiral je ribe iz vode kot bolhe iz kožuha in v tem pobiranju je bil pravi mojster. Tri in pol metra dolge osti je imel privezane na vrvi, ki si jo je ovil okoli dlani. Potlej so švigale te osti kot strela. Velikokrat jih sicer ni izpustil iz rok, toda če je bil plen le predaleč iz navadnega dosegljaja in je bil vrh tega vreden takega mojstrskega sunka, potlej je poskusil. Poskusil, pomeril in tudi — zadel! Kajti da bi za prazen nič treskal z nabrušenimi ostmi v kamenje in jih kvaril ali pa jim celo odlomil zob, to vendar ne gre!

Repar je obrnil čoln v brzice in ga spustil po deročem slapu. Zazibalo ga je in zasukalo pod grmovje, ki je Jozlju v hipu posnelo iz rok slamnato baklo in ni dosti manjkalo, da ni še njega samega prevrnilo v vodo.

»Prekletost, kako pa voziš!« je kriknil Urbiha in se z ostmi uprl v breg, da bi v temi zadržal čoln. Z druge strani je poprijel Tomaž, toda močna voda je spet zasukala krmo, da je moral fant naglo izdreti iz dna osti, če ni hotel, da mu jih silni pritisk ne zlomi. Potem je čoln v temi zdivjal čez brzice in, preden je Jozelj našel svoje žveplenke in zopet zažgal slamo, se je čoln že umirjal, kakšnih trideset sežnjev pod maklenom, kjer je nameraval Florijan zaslediti sulca.

Urbiha je klel, da se je kar kresalo, toda vse ni nič pomagalo. Kar je, je! Če je bil sulec v brzicah, so ga s svojim truščem gotovo prepodili. Zdaj je samo vprašanje, če jo ni prhnil navzdol po vodi. Potlej so se to

noč zanj obrisali pod nosom. Če pa se je zapodil navzgor proti jezu, potem ni nikjer rečeno, da se ne bi nocoj z njim še srečali.

»Nazaj! V vrzelo!« je zaklical Urbiha, ko je v hipu spregledal položaj. Uprl se je v osti, da se je ukrivil drog, z desne je poprijel Tomaž, zadaj pa je z veslom pomagal Repar, in šlo je korak za korakom navzgor po brzicah. Deroča voda je šumela in čoln se je metal zdaj na levo, zdaj na desno kot razjarjen, privezan pes. Brzice, ki so jih prej preleteli v pol minute, so zdaj zdelovali že četrto ure in Urbiha je sopesel, da je komaj goltal kletvice.

»Riba! Glejte!...« je siknil Bine skozi zobe in pokazal pod grmovje. Urbihova dva sta se ozrla in Tomaž je že dvignil osti.

»Pusti! Drži, drugače nas bo spet zasukalo!«

Florijan je kriknil, Tomaž se je z ostmi odrinil in zadel ob skalo. Ščuka velikanka je udarila z repom in se kot blisk zapodila navzdol po brzici.

Urbihi je bilo ribe žal, toda pomagati se ni dalo. Mogoče je sicer, da bi jo kdo od njiju dveh nabodel, toda zato bi bil čoln spet trideset sežnjev pod maklenom. Tako pa so se še dvakrat, trikrat uprli, pa so bili v mirnejši vodi nad brzicami.

Jozelj je ves ta čas kuril slamo v prav majhnih šopih, komaj toliko, da niso bili v popolni temi, pa je kljub temu hlapček že načenjal četrto škopnik.

Zagnali so se po vodi po najmanjših derečinah čisto v kot jezu in se potem ob njem počasi spuščali proti vrzeli. Voda ni bila razdivjana, zato je lahko Repar sam krotil čoln in sta le včasih onadva poprijela z ostmi. Jozelj je spet žgal večje šope slame in prežeči obrazi so bili rdeči, kot bi jih gledal skozi kozarec črnine. Rahel veter je sukal nad njimi cele vrtince žarečih saj, ki so sikajoč ugašale v razbrazdani vodi.

Bližali so se vrzeli. Urbiha se je razkoračil na kljunu, osti je krčevito držal in v rahlih trzajih čolna se mu je pozibavala vrv, ki jo je imel ovito okrog dlani. Oči so se mu svetile kot volku in komaj slišno je ukazoval:

»Na desno!... Pazi, da ti ne obrne čolna!... Drži, Tomaž!...«

Ta je brez šuma spustil osti na dno in zadržal čoln, ki ga je spet hotelo zasukati. Takoj nato pa jih je že izvlekel in jih znova prežeče naperil nad sivo gladino.

Zapluli so pod jez, neslišno in komaj, da so si še upali dihati. Najmanjši udarec z veslom ali z roko ob čoln bi splašil ribo in potlej — zbogom ves trud!

Skozi raztrgano vrzelo je uhajala voda; v belih curkih je štrkala skozi razpoke, se penila ob skalah, vrela, klokala in šumela ter se pod razburjeno gladino nosila čez kamenje in mahove dalje proti brzicam.

Čoln je drsel ob vrzeli, tedaj pa!... Urbihi so zagorele oči, sključil se je, usločil, dvignil je osti in jih po bliskovo zapodil v tolmun pod jezom.

»Moj je!«

Zmagovito je kriknil, toda v naslednjem trenutku je zasukalo čoln in zadeti sulec je planil iz krnice. Urbihi so ušle osti iz rok, izgubil je ravnotežje in se zviška prekobalil v vodo.

»Tomaž!... Sulec!... Aaa...« je zagrgal in se potopil. A že trenutek nato je našel pod nogami tla, izpljunil je vodo in kričal za čolnom, ki se mu je kot goreča plamenica umikal po vodi:

»Na desno! Pod kolesa, Tomaž!... Daj ji vetra, mrcini prekleti!...«

Urbiha se je kobacal na jez in kričal za onimi. Toda Tomaž je tudi brez njegovega vpitja vedel, kaj mu je storiti. Saj je sam dobro videl, da jo je sulec z ostmi v svojem mogočnem trupu urezal naravnost proti mlin-skim žlebovom.

Sulec je bil res tam. Toda ko je zagledal svetlobo in čoln, se je obrnil, še preden ga je mogel Tomaž doseči, in s kolom v hrbtu spet zdivil ob jezu v vrzelo.

Obrnili so čoln — in spet nazaj! Toda to pot je sulcu odklenkalo! Tomaž je pognal za njim svoje osti, prav takrat, ko se je hotel spet dvigniti in pobegniti. Prav za škrge mu jih je treščil. Z Binetom sta ga komaj spravila v čoln.

Takrat je tudi Jozlju ugasnil zadnji šop slame. V temi so pristali na spodnjem koncu jezu in privezali čoln za steber. Potlej so tipaje pobrali plen, pobili sulca in mu potisnili kol skozi škrge, da si ga je lahko hlapček oprtal.

Urbiha je ves premočen trepetal na grabljicah in venomer ponavljal:

»Prekleta mrcina, pa smo te le!... Ha! Prekleta mrcina!...«

Iz hoste nad Vranjim vrhom pa se je pravkar dvignila luna kot ogromen, svetel kovanec.

Ivan Čampa

Pesnik in pomlad

Pri nas je zdaj, ko da zašel bi v vrt prostran,
ki ga zaljubljeno dekle skrbno neguje:
na vsak korak ti cvetje vošči dober dan
in ptič in breza, zemlja in metulj piruje.

A meni v tej lepoti čudno se godi:
kot bil bi sredi širnega sveta prav sam,
v razkošju pravljicnem več ne spoznam stvari
in več ne najdem mesta, kamor naj se dam.

Zato kar dalje naj pomlad piruje, sam pa
bom šel in vina težkega si v vrč nalil,
pod češnjo zleknil se in ves napoj izpil,
da bom pozabil svet in tebe, čudni Čampa.